

Журналістська освіта на Сумщині: набутки й проблеми : матеріали Дев'ятої всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 5—6 червня 2013 р.) / уклад.: О. Г. Ткаченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

Journalism Education in Sumy Region: gains and challenges : materials of the Eighth Ukrainian Scientific and Practical Conference (Sumy, 5—6 June 2013) / compiled by O. Tkachenko. — Sumy : Sumy State University, 2013. – 116 p.

У збірнику вміщені наукові розвідки, присвячені журналістським проблемам, соціальним та комунікаційним технологіям. Подаються матеріали, які відбивають наукові інтереси викладачів і студентів кафедри журналістики та філології а також викладачів загальноомовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету, а також представників інших регіональних журналістськознавчих шкіл.

The collection contained scientific researches, devoted to journalistic issues, social and communication technologies. Served materials that reflect the research interests of teachers and students of the Department of Journalism and Philology of SSU and representatives of other regional journalism schools.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Олена Ткаченко, д-р філол. наук (голова),
Віктор Звагельський, канд. філол. наук,
Інна Гаврилюк, канд. наук із соц. комунік.,
Валентина Гостеніна, д-р соціолог. наук,
Тетяна Кузнецова, д-р наук із соц. комунік.,
Володимир Садівничий, канд. наук із соц. комунік.,
Олена Сушкова, канд. філол. наук

EDITORS:

Olena Tkachenko, Doctor of Philology (head),
Victor Zvagelsky, PhD of Philology,
Inna Gavrilyuk, PhD of Social Communications,
Valentina Hostyenina, Doctor of Social Sciences,
Tatyana Kuznetsova, Doctor of Social Communications,
Volodymyr Sadvnychy, PhD of Social Communications,
Elena Sushkova, PhD of Philology

Яненко Я. В.,

ст. викладач, канд. соц. н.

Маркова О.,

магістрант

НАУКОВИЙ ДИСКУРС У СУЧАСНІЙ ЖУРНАЛІСТИЦІ

У статті розглянуто особливості відображення наукових знань в журналістиці. Проаналізовано перспективи розвитку української наукової журналістики. Особливу увагу приділено розгляду проблем збереження наукової якості матеріалів при переході від першоджерел до їх адаптованих версій.

Ключові слова: *інформація, ЗМІ, наука, наукова журналістика, суспільство.*

The features of reflection of the scientific knowledge in journalism are considered in the article. The prospects of the Ukrainian scientific journalism are analyzed. Particular attention is paid to the problems of preserving the scientific quality of the materials in the transition from the primary sources to their adapted versions.

Key words: *information, mass media, science, scientific journalism, community.*

Наука є діяльністю з виробництва нового знання, що робить її надто специфічною цариною людської діяльності. За основну функцію вона має створення і систематизацію об'єктивних знань про дійсність, постійно революціонізуючи інші види діяльності. М. Бутиріна зазначає, що «сьогодні дослідники масовокомунікаційних процесів висловлюють занепокоєність з приводу недостатньої поінформованості масової аудиторії з питань вітчизняної науки, наукових тем, проблем і досягнень» [1, с.48]. Особливої актуальності та гостроти при цьому набирає проблема збереження якості знань при переході від першоджерел до їх адаптованих версій.

Науковим знанням необхідна широка підтримка загалом, адже саме у популярній формі суспільно-пізнавальна роль науки реалізується належним чином. Популяризація науки потрібна для сприяння взаєморозумінню між ученими різних спеціальностей, для залучення в науку нових кадрів, але найголовніше – для задоволення фундаментальної потреби кожної людини: усвідомлення того, в якому світі доводиться жити, для підтримання стандартів критичного мислення, які є першоосновою сталого розвитку суспільства.

Отже, увага дослідників до взаємовідносин ЗМІ та наукової спільноти зумовлена необхідністю вирішення проблеми об'єктивного інформування суспільства про досягнення сучасної науки у вигляді великої кількості нових наукових розробок, теорій, сутність яких широка аудиторія не може зрозуміти без журналістської обробки.

Дану проблематику вивчали українські та зарубіжні дослідники М. Бутиріна, Н. Зелінська, С. Локтев, Ф. Найенс, В. де Семір, С. Суворова, В. Штепа та інші.

Фахівці окремо розглядають терміни «наукова журналістика» та «науково-популярна журналістика». Можна погодитися із С. Суворовою, яка трактує «наукову журналістику» як різновид спеціальних наукових комунікацій, а «науково-популярну журналістику» – як різновид журналістської творчості [5].

Метою статті є виявлення особливостей процесу відображення наукових знань у журналістиці. Для досягнення поставленої мети необхідно розглянути сучасний стан та перспективи розвитку наукової журналістики в Україні з урахуванням досвіду інших країн у цій галузі.

Популяризація науки полягає у перекладі здобутих ученими знань на мову, яка є доступною неспеціалістам. Ефективність такого перекладу посилюється за участі фахівців з масової комунікації – журналістів.

Характеризуючи значення наукової журналістики, іспанський науковець В. де Семір писав, що для суспільства ХХІ ст., в якому «біти і нейрони замінили закопчені труби промислових центрів, інформація життєво важлива, а новини є будівельними блоками, що допомагають нам побудувати розуміння світу, в якому ми живемо» [6, с.125].

Журналістам загального профілю писати про науку важко, бо зазвичай не вистачає базових знань. Необхідно усвідомити, що для створення таких матеріалів недостатньо мати звичайну журналістську освіту. Важливо отримати широку оглядову підготовку в галузі наукової інформації, ознайомившись із сучасним станом усіх основних наукових напрямів. Ф. Найенс пише, що «висвітлення наукових тем вимагає певних умінь. Потрібно більше університетів з окремою спеціалізацією «науковий журналіст», що дасть змогу готувати наступне покоління журналістів. Потрібно, щоб наука була обов'язковим предметом у школах журналістики» [4].

Про наукову журналістику як напрям підготовки фахівців за кордоном згадує О. Ігнатюк, характеризуючи систему вищої професійної освіти у США [3, с.57-58]. Є аналогічні приклади і на пострадянському просторі: у Московському державному університеті ім. М. В. Ломоносова на факультеті журналістики існує магістерська програма «Наукова журналістика і комунікація».

На жаль, Україна поки що відстає від інших країн як у процесі популяризації науки, так і у підготовці журналістів наукового профілю. Н. Зелінська констатує слабку розвиненість «потужного засобу ознайомлення суспільства з досягненнями науки, яким у цивілізованому світі є наукова журналістика (в Україні про наукові та «білянаукові» проблеми з відносною регулярністю пишуть лише два часописи – «Дзеркало тижня» і «День»)[2, с.7]

У ТБ-сфері ситуація з науковою журналістикою дещо інша: в українському інформаційному просторі присутні всесвітні телемережі «Discovery» (особливої уваги в цьому аспекті заслуговує «Discovery Science»), «National Geographic», «Animal Planet», «Viasat History», російські канали «Наука 2.0», «24 Техно» та інші. На жаль, в Україні не існує подібних каналів, де б журналісти мали можливість постійно працювати над створенням наукових та науково-популярних телепрограм, висвітлюючи актуальні проблеми сучасного суспільства.

Не завжди на сайтах Інтернет-ЗМІ є розділи «наука» та рубрики наукової спрямованості («День», «Лівий берег», «Українська правда» та ін.). У якості позитивних прикладів можна навести сайти газет «Сьогодні» і «Факты и комментарии», де є розділ «наука і технології», а також «Корреспондент.net» (розділ «наука і медицина»).

Важливим є також і спосіб викладення наукового матеріалу – це не повинен бути просто переказ отриманої інформації та переклад наукової лексики. Необхід-

но зацікавити читача, надавши йому можливість стати причетним до світу науки та її можливостей.

«Зв'язок наукових знань з широкою громадськістю через засоби масової інформації вимагає нових відносин між світом науки і ЗМІ, і цей зв'язок все ще тільки починає досліджуватися» [6, с.125], тому, як доречно зауважує В. де Семір, процес перетворення матеріалів наукових досліджень у суспільне знання є важким, адже «назва й текст наукової статті зазвичай складні для пересічного читача», тому журналіст спрощує інформацію та інтерпретує її контекст [6, с.127].

Серйозною загрозою є тенденція писати про науку, спотворюючи факти заради сенсаційності, що призводить до втрати інтересу та довіри до науки і наукових інституцій. Загрозливих масштабів набуває підміна критичного наукового мислення псевдонауковими і псевдорелігійними міфами. Ці негативні процеси зайшли настільки далеко, що почали помітно впливати на роботу органів влади і самої науки. Сучасні ЗМІ переповнені матеріалами антинауки, які цілком серйозно розповсюджують глибоко безграмотні повідомлення про псевдонаукові дослідження, що породжує у людей фантастичні надії і страхи. Науці реально загрожує зведення до рівня лише «однієї з думок» у низці псевдонаук.

Протидії цьому процесу з боку науковців і держави практично не чиниться: «Треба визнати, що медіа нині перебувають у скрутному становищі. Прибутки падають, бюджети скорочуються, журналісти втрачають роботу. Щоб покращити ситуацію, деякі медіа вдаються до «чурналізму» (англ. churnalism), тобто використовують прес-релізи з піар-відділів університетів та дослідницьких центрів, і публікують їх, не перевіряючи. Тепер як ніколи наукова журналістика має сказати своє слово», – констатує Ф. Найенс [4].

Саме тому існує нагальна потреба популяризації науки спеціально створеними підрозділами наукових організацій або ж відповідними установами з достатнім бюджетом та командою професійних наукових журналістів.

Характер діяльності таких структур може бути вельми різноманітним: створення прес-релізів, проведення прес-конференцій, консультування журналістів, допомога у підготовці науково-популярних публікацій (статей, книжок, радіо- і телепередач), надання ілюстративних матеріалів для публікацій, організація наукових музеїв і публічних лекторіїв, залучення добровольців до участі в експедиціях, стажування наукових журналістів тощо. Зростання уваги до наукових проблем має відбуватися не за рахунок кількості матеріалів, а насамперед завдяки поліпшенню якості змісту, професіоналізму журналістів, залученню науковців до авторського складу видань тощо.

Висновки. Мета науковця – пізнання істинного, верифікованого знання. Завдання наукового журналіста – захист цього знання від антиінтелектуалізму та псевдонауковості. Сьогодні для популяризації науки національній журналістиці потрібен науковий журналіст високого професійного статусу з відповідним заробітком. Науковий журналіст – не репортер, а скоріше оглядач, що може навіть виступати як експерт з тих питань, які не стосуються вузької спеціалізації, а на решту тем здатен говорити з експертами однією мовою.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Бутиріна М. Популяризація науки у мас-медіа: роль стереотипів . Журналістика, філологія та медіаосвіта. – Полтава: Освіта, 2009. – 436 с.
2. Зелінська Н. В. Дискурсивні практики української науки у дзеркалі видавничих релій / Н. В. Зелінська // Наукові записки Української академії друкарства. – 2008. – №1. – С. 3-11.
3. Ігнатюк О. А. Особливості підготовки сучасних фахівців у системі вищої професійної освіти США / О. А. Ігнатюк // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2011. – №1. – С. 55-64.

-
4. Найенс Ф. Наукова журналістика проти «чурналізму» [Електронний ресурс] / Ф. Найенс ; пер. М Дорош // Медіаспієнс, Public Broadcasting Service. – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/4659>
  5. Суворова С. П. Журналістика научна і научно-популярна: особливості предметної області, функцій і задач / С. П. Суворова // Вестник Московського університету. Серія 10. Журналістика. – 2009. – №6. – С. 14-23.
  6. De Semir V. Scientific journalism: Problems and perspectives / Vladimir de Semir // Internatl Microbiol. – 2000. – №3. – P. 125-128.